

מיכאל מחפוד שהה בכלא 26 שנה. הוא מציג תמונה עגומה של חיי הכלא – אלימות, אדישות בירוקרטית – ובצדה את תכניותיו לעתיד. מיכאל הקים את ארגון אל"א (אדם למען אסיר). איילת כרמלי ואלון הראל ראינו אותו.

אלון: על איזה עברות הורשעת וכמה פעמים ישבת בכלא?
מיכאל: נעצרתי עשר פעמים, ישבתי בכלא 26 שנה. חמישה מאסרים ישבתי בחו"ל, בצרפת, וחמישה מאסרים פה בארץ.

אלון: איך אתה משווה את הכלא בצרפת לכלא פה?
מיכאל: אני מדבר על תקופות מאוד רחוקות, אבל הכלא שם יותר אנושי.

איילת: על איזה עברות הורשעת בכל פעם?
מיכאל: בהתחלה פריצות, גנבות, כל מיני שטויות כאלה של קונרס כשהייתי נער, ונשפפתי לשלוש וחצי שנים. אחר כך ברחתי מהכלא והבריחות יצרו מצבים לא פשוטים. זו הישרדות. אמנם הסגרתי את עצמי בבריחה הראשונה אבל הם לא עמדו בתנאים שהם הבטיחו ובעצם עשו לי עוול נוסף. הסגרתי את עצמי אחרי שלושה ימים. ברחתי ביום חמישי וביום ראשון כבר הסגרתי את עצמי, אבל הם באמת שיקרו כרגיל. זה אילץ אותי לברוח שוב.

אלון: קל לברוח מהכלא?
מיכאל: בכלל לא. מה פתאום. "קל". איפה אתה חי? קשה מאוד, במיוחד מאיפה שאני ברחתי. אף אחד לא ברח משם. זה היה לא פשוט, אבל הכוח, האמונה שנעשה לך עוול וחוסר צדק – זה דוחף אותך. אני חושב שזה הדבר הכי לגיטימי והגיוני לברוח. אני לא מבין איך אנשים לא בורחים בהמוניהם.

איילת: אז פעם אחת ברחת לצרפת.
מיכאל: כן, הבריחה האחרונה הזו היא בעצם... נאצלתי לשרוד פה. התחתנתי עם בתיה גרושתי. אנחנו עדיין חיים יחד. התחתנתי איתה שם בכלא, וכשברחתי היא נכנסה להיריון והיה צריך לשרוד ולחיות. זה יוצר איזושהי מציאות בעייתית וזה דחף אותי לבצע פשעים שאני לא חשבתי שאני אבצע.

* הריאיון התקיים ביום 15.12.2016. בריאיון השתתפו העורך ועורכת המשנה של ספר זה.

אלון: למשל?

מיכאל: כמו לשרוד בנקים. זה לא קונדס של להיות ילד, אתה יודע, לגנוב מכונית בשביל הכיף. זה בשביל לחיות. אי-אפשר לחיות. מאז ששחררתי אני נרדף, אני לא יכול לצאת בארץ אפילו ביום. אפילו ניסיתי לעבוד בעבודות ריצוף, גם הסתבכתי. יש משהו שנקרא אקדחי מסמרים, ואני חשבתי שמקיפים אותי כי אני רגיל למרדפים ששוטרים יורים עליי, ואז שלפתי את האקדח. היה לי אקדח בתוך תיק כל הזמן – כדי להגן על עצמי, לא חלילה כדי לירות על מישהו – ואז כמובן לא יכולתי להמשיך את העבודה באותה נקודה כי בעצם חשפתי את עצמי. אבל זה היה ניסיון אפילו לעבוד פיזית, ללכת לעבוד. אי-אפשר.

אלון: היום אתה עובד?

מיכאל: אני אשמח למצוא עבודה. לא מאפשרים לי.

אלון: מה זאת אומרת לא מאפשרים לך?

מיכאל: איזה עבודה? מי ייתן לי עבודה? כל פעם רק שומעים שישבתי בכלא, ועוד על עברת מין, אז בכלל...

אלון: יש הבדל בין עברות מין לעברות אחרות מבחינת האפשרות למצוא עבודה?

מיכאל: בטח, יש פה איסורים על איסורים על איסורים. אני חושב שיש פה גישה חולנית של נקמה. כל הזמן. זה לא מחנך ולא מטפל ואני אומר לך את זה בצורה הכי פשוטה. זה עושה את ההפך.

אלון: מה החוויה הכי קשה שהייתה לך בכלא?

מיכאל: קשה? קודם כל זה להיות בתוך מאורת טירוף, אנשים ממש בתוך טירוף.

איילת: טירוף של האסירים האחרים?

מיכאל: את רואה ששוחטים אסיר מול העיניים שלך. הורגים מישהו, חותכים, הורגים, דוקרים, ואת רואה דם, את רואה חתכים, את רואה קושי, אלימות קשה, אונסים נערים מול העיניים, דברים קשים, משהו חולני. בתל מונד, השם יעזור, האוכלוסייה מאוד קשה. אני לא הכרתי את הטירוף הזה, אני לא ידעתי שזה לשרוד בפנים, להיזהר שלא יפגעו בך, שלא יאנסו אותך, פחד אימים כל הזמן. לחיות בתוך איזה פחד, שאם יכו אותך תוכל להחזיר, והם חמולות... נורא נורא קשה, זה דבר נורא.

אלון: אתה יכול לספר על חוויה ספציפית?

מיכאל: יש אין סוף תמונות. סתם דוגמה: אני הייתי מאוהב עד כלות בבתי גרושתי, ואני בא לחדר ואני רואה על התמונות שלה כתוב "זונה". בשבילי זה כמו אצל איזה דתי שלוקחים ספר תורה וזורקים אותו על הרצפה. התגוששות, מכות, ואנשים... אני לא יכול להיכנס אתך... דברים מאוד קשים עברתי שם. פעם אחת היו כמה פסיכופטים, ממש רוצחים, אנשים שיושבים על רצח, והם ככה התנפלו עליי, לא הבנתי – עד היום אני לא מבין מה היה הצורך שלהם – ורצו לדקור אותי. ואומרים לי "נו תגיב, תגיב", ואני לא רוצה להגיב, לא רוצה לדקור אותו, אחד אפילו הביא לי סכין ואומר לי "נו תגיב, תגן על עצמך", ואני נכנסתי

לפאניקה – טראומה – בכיתי כמו ילד קטן "מה אתם רוצים? מה קורה לכם? מה פתאום, מה יש לכם? בשביל מה להגיב? בשביל מה השיגעון הזה?" היה לילה מטורף.

אלון: הדברים האלה – סכינים ודברים כמו שסיפרת – אלה דברים שקורים יום-יום? מיכאל: בטח. פעם שרפו לי את היד. הייתה לי פריחה ביד ושמו לי תחבושת, ובלילה מישהו שפך בנוזין והדליק. בשביל הצחוקים.

איילת: ובכלא בצרפת?

מיכאל: בצרפת זה פחות. גם שם היו אלימות ודקירות, אני נאלצתי גם לדקור אנשים, אבל כל זה היה מהגנה, מפקח, לא מתוך רצון להיות תוקף. זה לא היה קיים אצלי. להפך, זה כל פעם היה משגע אותי איך אנשים...

אלון: ומה הסוהרים עושים?

מיכאל: הסוהרים לצערנו הם מנפחים, הם אפילו יוצרים עימותים. למשל, אם לסוהר לא בא עליך הוא מוציא עליך שמועה. הוא יכול להגיד לחברה "ההוא מלשן" – סתם דוגמה – ואז אתה רואה את הטירוף חוגג. הם גם משתעשעים בתוך הטמטום הזה, אתה לא יכול לסמוך עליהם בכלל.

אלון: הם לא מגנים?

מיכאל: כשהם רואים משהו אז כן, אסור להם לשבת כאילו בצד ולשתוק, אז הם עושים איזה מאמץ, אבל הדברים קורים, לידם, מתחת לאף. הם לא יכולים להספיק. בא מישהו וחותר לך את הפנים – איזה סוהר, מה, הוא יתפוס לו את היד? מה הוא יכול לעשות?

אלון: לא מזמן הייתי בסיוור בכלא, ואחד הדברים שהסוהרים אמרו היה שיש להם מודיעין והם מפרידים אנשים שמסוכסכים זה עם זה.

מיכאל: זה כן, אבל כמו שיש להם מודיעין והם מפרידים, ככה גם המודיעין יוצר פלונטר. כמו בחוק: לוקחים אסיר – עברייני – ונותנים לו לגיטימציה לפשוט כדי שהוא יפיל פושעים, כאילו מעלימים עין. תשרוד איתם, תגנוב, כדי שתפיל אותם. היצירה של המניפולציה הזו היא בעצם יצירה של הפשיעה. הם רוצים את זה בשביל לתפור תיקים, אתה יודע – "הנה עשינו, הראנו, הוכחנו", אבל בעצם מייצרים פה פשע. בכלא זה אותו דבר. יש אנשים שהם נותנים להם לגיטימציה לפעול, להיות כאילו עבריינים עבדיאת (מלשון עבדאי), מלה שאומרת אנשים עם כוח – לא חייב כוח פיזי, יכול להיות דחלילי – אבל המערכת מגבה אותם, נותנת להם יפוי כוח, ואז הם הופכים להיות בעלי כוח, בעלי עניין. מצד אחד הם עבריינים, מצד שני נותנים להם גיבוי... אז הם מוכרים סמים, יכולים להכניס סמים, וככה מתנהל פשע בחסות השב"ס, במיוחד בחסות המודיעין. הם יודעים דברים, זה גועל נפש.

אלון: איך אתה יודע שהם יודעים? ראיית אנשים בכלא מוכרים סמים? איך אתה שהם עשו את זה באישור?

מיכאל: אתה מכיר את הגישה? קח דוגמה: כל אדם שמגיע צריך להיכנס למודיעין. המודיעין רוצה להפוך אותו לשלם בקטע של "תן לנו וניתן לך": "תקבל טלכרטים, תוכל להתקשר, ניתן לך הטבות". לי הציעו. אין מישהו שלא מציעים לו. אם אתה אומר "לא" אז אתה מסומן.

איילת: אתה אמרת "לא"?

מיכאל: בוודאי, מי יכול להיות במקום הזה בכלל. ואז ממצב של "בוא אנחנו נגן עליך, ניתן לך הטבות, נשמור עליך" – פתאום אתה מנודה.

אלון: על ידי השב"ס?

מיכאל: כן.

אלון: ואז מה קורה?

מיכאל: ואז אתה צריך לשרוד בתוך הג'ונגל. מקשים עליך, לא נותנים לך את הזכויות הלגיטימיות שלך. ואתה רואה שהעבריינים לכאורה, אלה שעושים את הצרות, הם מקבלים פריבילגיות. אתה מבין את השינוי פעולה?

אלון: היה דבר בכלל שחשבת שהוא דווקא טוב ונעים?

מיכאל: בכלל טוב ונעים זה אם אתה מצליח בכוחות עצמך לשמור על איזה נקודת שפיות. זה קרה לי רק בשלבים מאוחרים יותר. להשתחרר מהכלא... ממש להשתחרר ולהרגיש את עצמך חופשי בדעה ובתפיסה, ולא לתת לכיעור... לא לתת למצב הפיזי הזה לחדור אליך, לחבב אותך. זה נס כשזה קורה, לא בטוח שאסירים יודעים איך לעשות את זה. לפעמים יש אסירים שמתקשרים אליי ואני מנסה לעזור להם, נותן להם טיפים איך לשמור על צלם אנוש, איך להיות חיובי, איך בכלל לגשת לכל המערכת השטנית הזאת בצורה חיובית. לא לבטל אותה: היא קיימת, תחיה איתה בשלום. כשאתה חי אתה בשלום אתה כאילו דוחה את הצרות שבה.

אלון: באיזה בית כלא היית?

מיכאל: בהרבה בתי כלא, אבל בעיקר ברמלה.

אלון: איך הייתה מערכת היחסים עם הסוהרים הזוטרים? אלה שמסתובבים?

מיכאל: יש סוהרים שהם בסדר. הטובים לא מתקדמים לשום מקום. הרעים הם הראשונים שעולים בסולם הדרגות, פשוט ככה. אתה רואה את זה מול העיניים.

אלון: מה זה סוהר טוב?

מיכאל: סוהר שאכפת לו, שהוא רגיש אליך, שהוא רואה איזו בעיה הוא בכל זאת עושה איזה משהו. כל אלה שיש איתם טיפה מגע אנושי הם מטורפים בעצמם, ולכן המנגנון מייצר כל הזמן הפרדה – לא להתחבר, אל תאמינו לאסירים, אל תתנו, הם פה ואנחנו שם... ומי שמבטא את הגישה הזו בצורה הכי חזקה מתקדם הכי מהר. אתה רואה איך סוהר של מפתחות פתאום נהיה סוהר, סמל, קצין. ככה. הם גם מכתיבים את הדרך. מנחיתים עליהם את הגישה הביטחונית הקשה – להיות כמה שפחות רגיש, לא להתפתות לסיפורים של אנשים, להיות אטומים. זה המצב. ברוך אחד גדול.

אלון: יש הברל בין סוהרים צעירים למבוגרים? בין נשים לגברים?

מיכאל: כולם נכנסים לאותו דבר. לפעמים סוהרים חדשים מגיעים, בעצמם מבוהלים. אתה רואה את המתח והפחד, הם בעצמם לא יודעים איך להיות. אתה יודע, יש אסירים מאוד

קשים, יש תגובות לא פשוטות, פתאום איזה אסיר יכול לקפוץ על סוהר ולדקור אותו, לשפוך עליו מים רותחים. הם צריכים להיות כל הזמן בתוך הזהירות. זה כמו בית משוגעים אחד גדול. לא שזה לא נמצא בחוץ, אבל זה מועתק פנימה. אנחנו לא מודעים – החברה לא מודעת לגיהינום הזה – וזה יוצר פשיעה ברמה שאנחנו לא מבינים. קודם כול שנאה לממסד. אם אתה שואל כל אסיר – הוא שונא את הממסד. כשהם שומעים פיגועים, במידה מסוימת הם אפילו שמחים שיש פיגוע. אתה גם שומע אסירים שאומרים שהם מוכנים להיות עם המחבלים מרוב שנאה לממסד.

איילת: אמרת שהכול מועתק מבחוץ לתוך הכלא. למה התכוונת?

מיכאל: הפשיעה לא מתרחשת בכלא, היא מתחילה בחוץ. כל הרוצחים, הגנבים – כל הפשע זה משהו שנולד בחוץ. החממה היא בחוץ, לא בפנים. בפנים, את יודעת, רוצים להוציא את האנשים צייתנים ומבוהלים. גם אם זה עובד זה לא מתוך אהבה לזולת אלא מתוך טראומה ופחד. כמו בעל שמכה את אשתו והיא תציית, אבל לא כי היא אוהבת אותו והם מאושרים ביחד אלא כי היא מפחדת שייתן לה מכות. זה מה שהם מנסים לעשות וזה הדבר הכי גרוע. אתה צריך להוציא מהכלא בן אדם שיאהב את החברה שהוא חי בה.

אלון: נניח שעכשיו ממנים אותך להיות נציב שב"ס ויש לך תקציבים – מה היית עושה? **מיכאל:** דבר ראשון – החשוב, הבולט והמייד – זה להעביר את כל הסוהרים הכשרה. שינוי בגישה. יותר אין דבר כזה לדבר לא יפה לאסיר, לקלל, להכביר. להפסיק עם זה. לשנות את הגישה. היחס שהם נותנים זה מה שהם מקבלים.

אלון: אז הבעיה העיקרית היא האינטראקציה בין הסוהרים לאסירים?

מיכאל: הסוהר מגיע להתנהגות הזאת כי זה מה שמוכתב לו. הוא בא עם תפיסה שאסור לו – שהוא לא יכול – להתנהג ולהיות אנושי. זה כמו בפוליטיקה. נגיד שיש איזה חוק וצריך להצביע על משהו שאתה באופן אישי חושב שהוא מיותר, אבל אתה נאלץ כי יש לחץ פוליטי והסכמים, אחרת יפטרו אותך, כמו שעשו לבני בגין. עונש. מערכת כזו דורשת צייתנות ולא בהכרח משהו פתוח, ליברלי, אוהב. זה מאבק שלא ייפסק, אלא אם יהיה שלטון שיביץ שאין "אותו" ו"אותך", שכולנו זה כמו גוף.

אלון: ראית הברדל ביחס לאסירים שונים? ערבים ויהודים? אשכנזים ומזרחים?

מיכאל: אשכנזים, אתה יודע, משתדלים ל"אתרג אותם", מלשון אתרוג – לשמור עליהם.

איילת: מי משתדל? אסירים או סוהרים?

מיכאל: זה כבר בקבלה. איך שמגיע – משתדלים לשים אותו במעשיהו...

אלון: גם אם זה היה עברייני שעשה פריצות וכאלה?

מיכאל: אז זהו, זה תלוי גם בסוג העברה ובהתאם לה, אבל יש עליהם איזושהי שמירה מצד השלטונות. מצד האסירים לפעמים קורה מצב הפוך: הם מאוד שונאים את אלה שמייצגים את מי שכביכול פגע בהם. רוב האסירים בפנים הם מזרחים וערבים שסובלים מהשלטונות, ומבחינתם השלטונות זה לא ימין, זה אשכנזים.

אלון: מה עם הערבים? איך היחסים בין ערבים למזרחים?

מיכאל: אותו דבר, גיהינום. חיים באותה מציאות לא פשוטה.

אלון: זאת אומרת שאשכנזים נמצאים שם מול ערבים ומזרחים, ואין עוינות בין האסירים המזרחים לערבים?

מיכאל: תראה, לומדים, זה לא שאתה בא אז זהו – אתה אשכנזי וזהו. יש נטיית לב של אנשים לפעמים להציק ולפגוע, אבל אם רואים בן אדם שהוא אחלה, חברמני, נורמטיבי במקום ההוא, אז הוא מקבל יחס בהתאם.

אלון: מה זה להיות נורמטיבי בכלא?

מיכאל: נורמטיבי זה להיות פושע, עם קוד פשיעה.

אלון: מה זה הקוד?

מיכאל: לא להיות מלשן, להיות אמין, אחד שאפשר לסמוך עליו, אם יש איזה עניין.

איילת: היו פשעים שעוררו עוינות כלפי אנשים שביצעו אותם?

מיכאל: העוינות היא לגבי עברות מין.

איילת: מצד האסירים?

מיכאל: יש הכתבה. האסירים מקבלים כאילו תכתיב חיצוני – ואני אומר את זה בצורה הכי מפורשת – זה סוג של לחץ של ארגוני הנשים. ככה יוצא שאסירים שרצחו ועשו פשעים חמורים מרגישים נקיים ליד עברייני מין, מתייחסים אליהם בכבוד, רוצים להבליט את זה.

אלון: איך אסירים יודעים? אסירים ידעו על מה אתה נכנסת?

מיכאל: לגבי כן, אבל לגבי אחרים – יש כאלה שמשקרים ועוברים קשיים, יש כאלה שדורשים מהם את הפרוטוקול כדי לדעת על מה הבן אדם יושב כדי שלא יספר סיפורים. יש כאלה שיש עליהם שמועה. הנה דוגמה לבעיה: יש מפיק שרוצה לעשות סדרה על נושא מסוים והוא הרי רוצה למכור את הסיפור לתחנת טלוויזיה. העובדה שישבתי על עברות מין גורמת לזה שלא רוצים בכלל לשמוע מה דעתי, מה יש לי להגיד. זאת הגישה. אני לא מדבר עליו כי אני הצלחתי להשתחרר מהלופ הזה ואני כבר לא נמצא במקום של נקמה. אבל אני רואה איך הדברים קורים.

איילת: למה אתה מתכוון? נקמה במערכת?

מיכאל: בוודאי. אני אתן לך דוגמה: עוצרים אדם שהכה את אשתו. ממהרים לעצור אותו ולהכניס אותו לכלא, אפילו לא נכנסים לסוגיה מה עשה, מי עשה, מאיפה זה בא, למה הוא היה צריך להכות ומה האשה עשתה בעקבות זה. בפועל עכשיו הוא יושב בכלא, מרחיקים ממנו את הילדים. אם הוא יוצא מהכלא הוא צריך לשלם מזונות, בלי יכולת להיות עם הילדים שלו וכל מיני התניות. אחד כזה יוצא עם צורך לנקם ופתאום אתה שומע "ירה באשתו, חנק אותה" וכל מיני דברים ששומעים מדי פעם. אנשים לא מבינים. מה אתם מתפלאים בכלל? אתם חושבים שאם תכאיבו לבן אדם... אפילו אם הוא אדיוט, אפילו אם הוא חמור, אדרבה – צריך לתת לו כלים כדי שיהיה בן אדם – ואף אחד לא עושה את זה.

יש פה איזה יצר נקמה. הרציחות האלה שכל פעם אומרים "מה זה הם לא מפסיקים" – זאת פעולה שנובעת באופן ישיר מהיחס לאסירים.

איילת: אם אתה היית אחראי על הטיפול באנשים כאלה מה היית עושה?

מיכאל: לחבק את האנשים, לאהוב אותם. את הנפגע, את הפוגע. פשע זו תאונה. כשאת יוצאת לרחוב ורואה תאונה – אחד עמד בירוק והשני באדום, וזה שבאדום נכנס בירוק – מבחינת הציבור יש לנו אשם. אני לא רואה את זה ככה. כשיש תאונה, מה שאת עושה בתור רופא זה לעזור. את לא שואלת מי פגע במי. צריך ישר לקחת אותם, לעזור להם, לטפל בהם להבריא אותם. אחר כך כל הסיפורים של הביטוח והבלוף הזה, זה לא חשוב לחיים עצמם. ככה צריך להתייחס לאנשים. שני אנשים הגיעו לנקודה שאחד פגע בשני – רבו, קיללו, דקרו, נאנסה – צריך לקחת אותם ולטפל בהם, לחבק אותם, לנסות אפילו להפגיש בניהם בצורה מגשרת, ככה שההוא יכול להביא את עצמו, את המטענים, התסכולים שלו, כדי שנדע מה עושים עם זה. לא להשתיק את זה.

אלון: אתה עברת הרבה משפטים. מה דעתך על ההליך המשפטי? אתה חושב שהוא עושה צדק? מגלה אמת?

מיכאל: זו הצגה חלמאית שלדעתי היא סתמית. בוא נגיד ככה: אם היית מפרק את כל בתי המשפט, ואין דבר כזה יותר – אנשים ילמדו להסתדר אחד עם השני, ובקהילה יהיה כמובן איזה מענה לצרכים של אנשים בצורה הוליסטית. אני אומר לך שהפשע יהיה הכי מזערי שאתה רק יכול לחשוב עליו. מה שעושה את הפשע זה בדיוק הטיפול הזה.

אלון: אתה הורשעת בעברות שלא בוצעת?

מיכאל: בטח, בחלק מהעברות – לגמרי. זה חולני. אתה יושב מול שופט עם ניסיון כביר של שנים, אחד שמקבל יחס בתקשורת על כמה שהוא מיוחד. ואתה רואה לך מטומטם, עושה שגיאות בצורה שאתה לא מבין, לא מתייחס לדברים שאתה אומר, שאתה מוכיח, מתעלם ממך באופן טוטאלי – ואתה אומר "איפה המשפט? איפה הצדק?" ואין לך עם מי לדבר. אם הוא שם את החותמת והרשיע אותך אז זהו. אתה רואה את כל הציבור כמו איזה עדר, מקבלים את זה. אפילו שאין אמון במערכת המשפט, שאין אמון בתקשורת, למרות הכול – מקבלים את זה. "קבע בית המשפט". אני אגיד לך יותר רחוק מזה: הטעות היא לא רק של בית המשפט אלא גם של הנאשם ושל החשוד. של מערכת שלמה. וגם שלי, במקומות שנפגעת ואני חף מפשע. כי הבן אדם הביא את עצמו לנקודות האלה. כל אדם מביא את עצמו למקום שהוא בונה לו במוח שלו.

אלון: מה לדעתך התמריץ של שופטים, תובעים, סנגורים? מה מתמרץ את המערכת?

מיכאל: נקמה, הישגיות, אג'נדות חברתיות. תראה, למשל, את ההבדל בין פרקליטים לסנגורים: אלה בוער להם להרשיע ולהאשים ואלה בוער להם לזכות, ואלה אותם אנשים, עובדים עם אותם חוקים. זה משהו מטורף. דבר מבעית. לא יכול להיות שאותו אדם, עם אותם מסמכים ואותם נתונים, יגיד ההפך ממלומד כמוהו עם אותם מסמכים ואותם נתונים. השופט צריך לנחש?

אלון: איך אתה מרגיש במשפט? אתה יושב שם לפעמים כבול?

מיכאל: בוודאי כבול, מושפל. אתה מרגיש שאין לך SAY. גם כשאתה רוצה להגיד משהו משתיקים אותך. הם מומחים בלעשות עליך מניפולציה.

אלון: מי? השופט?

מיכאל: השופט, הפרקליטות, יש להם ידע שלך אין, יש להם יכולות להתפלפל אתך ולזרוק לך מושגים שכאדם רגיל אתה לא יכול להתמודד איתם. מכשילים אותך, משחקים אתך. זה כמו שאנחנו הבוגרים משחקים עם ילד, משגעים אותו, אומרים לו "לך תביא את הכובה" והוא לא יודע שאתה מסתלבט עליו.

איילת: הסנגור עוזר להתמודד עם זה?

מיכאל: זה תלוי באיזה תיק. יש סנגורים שמוכרים תיקים – יש ביניהם לפרקליטות משחק של "פה אני אמכור, פה אתה תיתן לי".

אלון: היה לך סנגור פרטי או מהסנגוריה הציבורית?

מיכאל: איך שיכולתי... במקרים שהורשעתי לא היה לי בכלל סנגור.

אלון: זה אפשרי? מתי הורשעת לאחרונה?

מיכאל: נדמה לי שהורשעתי בשנת 1984. אמרתי שאני לא מעוניין בסנגור ושאני לא חושב שאני בכלל צריך סנגור, יש את האמת שאני יודע יותר מכל אדם אחר ושום עורך-דין לא יכול להגיד אותה במקומי. חייבו אותי לקחת סנגור מהסנגוריה הציבורית והוא היה נגדי, פשוט לא ייאמן, מביאים לי סנגור והוא נמצא שם בדיוק בשביל לעשות לך הפוך, אתה קולטה?

אלון: היית לפני ועדות שחרורים?

מיכאל: כן.

אלון: איך הרגשת שם? גם שם הרגשת שזה מכור?

מיכאל: זה על אותו תלם. אם יש כלפיך אהדה והצלחת להתחבב על מישהו מתוך המערכת, הוא ישים את כל כובד המשקל כדי להגן עליך, ואם לא – זה דבר אחר, ובמיוחד אלה שחפים מפשע, שיש להם קושי עם המערכת, הם לא צייתנים, הם עומדים ואומרים "אני לא מוכן, לא עשיתי".

אלון: זאת אומרת שהמערכת – גם במשפט עצמו וגם בוועדות השחרורים – מחפשת אנשים שיצייתו ויגידו "אנחנו מצטערים"?

מיכאל: זה חולני, כן. תסתכל גם עם קצב – אם הוא יודה או לא יודה. אם קצב יודע שהוא עשה מה שהוא עשה – תוכו הוא יודע מה נדרש ממנו לעשות, והחבורה שהוא נדרש לשבת לפניה ולהשפיל את עצמו לא היא תתקן אותו. זה רק אם האדם נמצא במקום של להבין מה שהוא עשה, ובשביל זה לא צריך אף אחד. להפך: כשאתה ניגש לבן אדם בנפילה שלו ואתה מסייע ותומך, אתה מציל לא רק אותו אלא גם את עצמך, אותנו כחברה. מה שנעשה פה זה שיימינג, השפלה, כאילו בוא נמשיך להשפיל. תראה בערוץ 10: כל פעם שמדברים על קצב הם חייבים להגיד "האנס קצב" כאילו שזה המקצוע שלו. לא תשמע "הנשיא לשעבר",

אלא מודגש "האנס". מה עומד מאחורי זה? להשפיל. איזה תמורה זה נותן לנו ככני אנוש? כלום. בלי שנרגיש זה הופך אותנו למכוערים, למעין מפלצות. אנחנו מתייגים אנשים, מקבעים מצבים, ואחר כך משחקים כמו אלה שיוצרים שריפות כדי לכבות. אני קראתי לא מזמן על איזה קצין בכיר בצבא שעשה את כל השריפות שהוא היה צריך אחר כך לכבות. פחות או יותר ככה זה עובד – מן מנגנון, בית חרושת להישגים. השב"ס רוצה לגדול, הוא לא רוצה לקטון, אז איך הוא ישפיע שיהיו פחות פושעים כשהוא רוצה רק לגדול ולהאדיר את עצמו? אני נפגש איתם בוועדות בכנסת. גם מחר אני אהיה בוועדה: אתה שומע את הנתונים – בלוף שלא נגמר. די, תפסיקו. אנחנו מבזבזים את עצמנו לדעת מבחינה כלכלית וחברתית, אחד דופק את השני, במקום לשמור ולהסתכל על הנפגעים ולחפש את החיבור, שזה מה שיבנה, יוביל, ישגשג. זה בכלל עולם אחר.

אלון: בבית הסוהר יש הרבה עובדים סוציאליים, פסיכולוגים, קרימינולוגים?

מיכאל: הם מושפעים. אני עוד זוכר שבתחילת הדרך היו עובדות סוציאליות שעזרו. היו אכפתיות, מקשיבות, מתייחסות. היום שב"ס גייס אותן. פעם הן היו מחוץ לשב"ס, גם המב"ן [מחלקת בריאות נפש] לא היה קשור לשב"ס. עכשיו הם מגויסים לשב"ס, עם דרגות והכול, ולך תנשך את היר שנותנת לך אוכל, אתה מביין? הכלב יכול להיות רע, אבל את בעל הבית הוא אוהב כי הוא זורק לו את העצמות. זה מה שקורה להם. נהפכו למן כלבי שמירה כאלה.

איילת: יש לך דוגמאות לעזרה שפעם עובדות סוציאליות היו נותנות והיום לא, בגלל השינוי הזה?

מיכאל: קודם כול, בגלל האג'נדה הפמיניסטית, שהיא מאוד עוצמתית בחוץ ורוחפת להן, וכל החוקים האלה שנהפכים להיות קשים יותר, אז הן מאוד מושפעות מזה והן קשות במיוחד מול אנשים שביצעו עברות מין בנשים. הן מאוד רחוקות מלטפל, לדעתו אסור לתת להן לגעת באסירים. מי שלא אוהב, מי שאין לו חמלה – זה כמו רופא. מי שאין לו חמלה אסור לתת לו לגעת באנשים.

אלון: אתה מרגיש הברדל גדול מאז שהן נהפכו לעובדות שב"ס?

מיכאל: בטח. אני זוכר שהן היו פונות אלינו, רצו שנעזור כאסירים ושתמוך בהן. אני זוכר את דינה נוימן, שהייתה מספרת לנו באיזה מצב קשה הם נמצאים של מאבק. היו כאלה שהתפטרו, הן לא היו מוכנות.

איילת: ולפי מה שאתה יודע, ככה זה בכל בתי הכלא?

מיכאל: כן. וזה הולך ונהיה גרוע יותר. אפילו רש"א [רשות שיקום האסיר], שהיא מחוץ למסגרת, עבדה תחת הכובע של משרד הרווחה, ועכשיו מכניסים אותה לביטחון פנים והיא תעבוד תחת המשטרה. אני גם שומע מה אסירים מספרים לי. טירוף מערכות. אחר כך מתפלאים למה קמים דאעש וכל מיני ארגוני טירוף מטומטמים שהמפלצתיות שבהם נהפכת לאידאל. לערוף ראש זה משחק ילדים. זה טירוף מערכות כתוצאה של הזנחה, של פגיעה, של גישה מקולקלת, שיש כאלה שחושבים "אנחנו בני האור ואנחנו המוסריים ואנחנו נדכא את כל המנוולים האלה". זה לא עובד ככה, זה חולני. עכשיו אני אתן לך דוגמה על הגוף שלנו. גוף חברתי עובד כמו גוף פיזי. כמו שניתן עדיפות לאיבר בגוף שלנו על פני איבר

אחר – אחד נטפח ואת השני נזניח – תראי מה יקרה. בתוך הגוף, שיש לו איזה מנגנון ששומר עליו, הוא יוצר מחלה כשאת פוגעת בו. זה בדיוק מה שקורה. אנחנו כל הזמן עסוקים במחלות כי אנחנו לא מטפלים בנו, אנחנו לא דואגים לכל נקודה כמו שצריך. אם הציפורן לא תקבל כל מה שמגיע לה, היא תזיק – לא כי היא רוצה להזיק אלא כי היא בסיטואציה שאין לה אפשרות, היא לא מקבלת מה שהיא צריכה. פתאום קורה שם משהו.

בגלל שמדובר באנשים אז יש על מי להצביע ולהגיד "מנוול", "פושע". הוא לא הפושע – זה אתם הפושעים. הוא נמצא בסיטואציה שאם אתה היית במקומו היית יותר גרוע. ואין הבנה. כל המשכילים האקדמאים – זה משגע אותי לפעמים – מה אתם יושבים פה בכלל, מה אתם עושים? לא הגיעה השעה שתתחילו להגיד את הדברים? זה לא ברור? צריך. אנחנו יכולים. זה לא בשמים, להפך: אתה לא משקיע כסף, וגם אם אתה משקיע זה מזערי ביחס לבזבז הנורא. צריך שינוי בגישה. תתייחס לגוף שלך. אם זה לגוף החברתי – תתייחס לאחר בכבוד, תן לו מה שמגיע, אל תגזול, אל תיקח. אין דרך אחרת. כל ניסיון לבוא ולעוות ולמכור לנו לוקשים ייגמר בתוצאה על הפנים.

אלון: מה אתה עושה היום?

מיכאל: ייסדתי עמותה שכל המטרה היא "להגיד" אותנו, כי יש קול – גם בתוך הכלא – קול שפוי של אנשים שרוצים לשנות, להשתפר. לא נותנים לנו. כששמעו בכלא שאני מארגן אנשים שפויים זרקו אותי לבית סוהר קשה יותר שנה לפני שחרור. לא אפשרו לי לעשות את זה, וזה מה שעשיתי כשהשתחררתי ב-2006. אבל אין לי שום סיוע, אני לא מקבל תרומה מאף אחד, זה אפילו לא בית שלי. אני משלם שכירות ואני חי בתת-תנאים מבחינה כלכלית. כל נסיעה, כל תזונה שלי עולה כסף, ומה שאני מקבל זה 1,100 שקל מהביטוח שמתווסף לסכום שבתיה גרושתי מקבלת, וזהו. מזה אני חי.

אלון: הארגון שלך היום עובד עם הממסד או עם האסירים? שמעתי שאתה גם הולך לכנסת.

מיכאל: אני מבקש שיזמינו אותי בנושאים שקשורים לאסירים, אז מזמינים. הלוואי שהממסד בכלל ייפתח ויתקצב אותי באיזה שהוא אופן. אני עוזר לאסירים בכמה שאני יכול, כמו שעכשיו התקשר אלי אסיר. אני עוזר להם בפן הנפשי. בגלל שעברתי חתיכת דרך יש לי אפשרות להשפיע עליהם לטובה. אני יודע לעשות את זה. עשיתי את זה עם עצמי. ידעתי להשתחרר מכבלי הטמטום, אז זה מה שאני מצליח לעשות.

לעמותה שלי קוראים אל"א – אדם למען אסיר. הוזמנתי כמה פעמים להרצות לפני סטודנטים באוניברסיטת בר-אילן, בירושלים, בכל מיני מקומות שהיה להם עניין לשמוע מה שיש לי להגיד. חבל שזה לא הולך קצת יותר. זהו. אני מתנגד לכל השיטה אז אני הופך להיות out. קשה לקבל את זה, ועוד מאסיר.

אלון: ניסית לדבר עם הסנגוריה הציבורית?

מיכאל: אני בקשר איתם, אבל הם – הדבר הראשון שעשיתי כשרצייתי להקים עמותה היה ללכת אליהם לקבל פידבק – והם אמרו לי "מעולה, מצוין, אנחנו אתך", אבל הם לא יכולים להשתתף. אני בקשר איתם. יש לי את חגית לרנאו, לפעמים אני עוקף אותה ככה, אפילו שהיא עושה מה שהיא יכולה בכוחות עצמה, חושפת דברים. אתמול, למשל, היא העלתה משהו על מישהו שמספר על כוח הסליחה. זה משהו שאני מדבר עליו בלי הפסקה.

אלון: מה זה כוח הסליחה?

מיכאל: זה עניין פילוסופי אפילו שאני לא פילוסוף. כוח הסליחה זה לדעת שאם קורה לך משהו... זה להכיר שהמציאות שאתה נמצא בה זאת מציאות שהבאת את עצמך אליה באיזשהו אופן, במודע או לא במודע, ואם קורים לך דברים קשים – הדרך הטובה לצאת מהמצב היא לסלוח לעצמך, אם תבין שזה המצב. כמו וירוס שמשכיב אותנו ואי-אפשר לצאת מהמיטה. מה תעשה? את מי תאשים? את מי תכניס לכלא? כשמדובר בוירוס אז אתה חסר אונים בשאלה אם תחיה, אבל אם חלילה בן אדם גרם לך להיות במיטה, ישר תזעיק משטרה.

אלון: אתה חושב שאנחנו לא אחראים לפעולות שלנו? שהן נקבעות מבחוץ ולכן אנחנו לא יכולים להיות מואשמים בדברים שאנחנו עושים?

מיכאל: אני חושב שלהאשים זה דבר רע. אין בו תועלת. בתיקון יש. אתה מבין? מה תעשה אם אתה בסיטואציה שנקבעה?

אלון: נגיד שאני נותן עכשיו סטירה לאיילת והיא כועסת עלי ואולי רוצה נקמה, להחזיר לי סטירה.

מיכאל: אין בזה תועלת. כשאתה בוחן את המצבים האלה, כל פעם, אתה רואה שמי שמגיב בכעס יוצר פלונטר עוד יותר גדול, ומי שיודע לסלוח... אם הייתה לאיילת יכולת להגיד: "הוא לא סתם נתן לי סטירה, זה הגיע לי, אי-אפשר להתכחש לעובדה", אז כשהיא הופכת בתוכה את המקום שלה היא גם פותרת אותו ואז היא גם יכולה לסלוח. "הכעסתי אותו, עמדתי לידו, בחרתי להיות ליד אדם כזה" – אבל ברגע שהיא מאשימה ומפעילה שוטרים היא יוצרת נזק מתמשך לחברה, וזה לא מועיל וזה לא הופך את האדם התוקפן לאדם טוב יותר.

אלון: סיפרת שכשהיית בכלא היה לך לילה קשה, פגעו בך ודקרו אותך. אתה שנאת את האנשים האלה ורצית לנקום בהם?

מיכאל: בטח, כמעט רצחתי אותם אבל תפסו אותי. הברחתי מולוטוב ועמדתי לשרוף אותם חיים. מישהו הלשין עליי, מצאו את החומר והעבירו אותי אגף. בטח, זאת בדיוק הבעיה.

אלון: איך היית מגיב אם זה היה קורה היום?

מיכאל: סולח. דרך אגב, כבר אז סלחתי באיזה שלב. נפגשתי עם האנשים וכל אחד בדרכו גם הבין שהוא טעה וגם אני מחלתי. אבל אני זוכר שהייתה בריחה בכלא רמלה, ברחו שבעה אנשים, ובין הבורחים היה אחד שהיה חלק מהמזימה הזאת, ואני שמחתי כי אמרתי "יופי עכשיו אפגוש אותו בחוץ" – כי הוא ישב מאסר עולם – ו"נסגור חשבון". באמת פגשתי אותו בצרפת, אבל היינו כבר בגלגול אחר והוא ביקש סליחה. כבר לא הייתי צריך את הסליחה שלו, כי אתה עובר שלב, אני לא שומר את הטינה. כמוכן שבאותו רגע אתה מתפחלץ, יש בך זעם. כשאתה לומד לעבוד על זה ומבין את המקום שלך – היום, כשאני יודע כמה הייתי אשם בסיטואציה – זה ברור לי. בכלל, בכל הסיטואציות שחטפתי ואני יודע שאני חף מפשע, טהור – אני הבאתי את עצמי למקום הזה.

אלון: אתה אומר את זה גם לגבי המשפטים שעברת?

מיכאל: בוודאי, בטח.

אלון: אתה חושב שאתה הבאת את המשפטים על עצמך, גם את ההרשעות הלא מוצדקות? **מיכאל:** כן. גם בלי ידע קורים לנו דברים שאנחנו לא מבינים את התכנון. סתם דוגמה: עכשיו פתאום איזו רוח עזה מתחוללת ועומדת להיות פה סופה שתלטל את כולנו ותזרוק אותנו לפח. אנחנו לא יודעים מה לעשות עם זה, אין לנו תכונה אלוקית להבין תרחישים ואנחנו גם לא יודעים איך להיערך לזה. אבל – וזה אולי הפתרון שאני מוצא לעצמי היום – אם אתה פועל ממקום טוב בפנים אתה בעצם דוחה את הבעיות. זאת אומרת שיש משהו שנמצא מאחורי הכוונות שלנו, והן מגנות עליך אפילו בסופה, עד כדי כך שאתה לא תהיה באזורים האלה. היא יכולה להתחולל אבל זה לא יפגע בך. זה קשור להתכוונות הפנימית שלך. כשאתה פועל ממקום קצת קשה – כעס, שנאה כלפי מישהו – אתה חוטף ואתה לא מבין איך זה. אתה לא מבין את זה במידי, אתה עושה תנועה לא רצויה, ואחרי יומיים אתה חוטף ולא מבין את הקשר, אבל זה בול. זה מדויק.

אלון: אתה אומר שאסירים פועלים מתוך רצון לנקמה, ואתה גם אומר שהמערכת הציבורית והמשפטית, הסוהרים, פועלים מתוך נקמה? **מיכאל:** כולם, כולם פועלים מתוך כעס, וזעם ושנאה.

אלון: אז אולי זה טבע האדם ואי-אפשר אחרת?

מיכאל: אפשר לתקן, בטח שאתה יכול. כמעט בטוח. אם נפעל ממקום של תיקון נגיע להישגים. כמו כל דבר – אתה עובד, מתמקצע במשהו ורואה שאתה חוזר על אותה טעות; אבל אם אתה משתדל ומתקן, פתאום יש להתמקצעות שלך זרימה. כל מה שאתה מקלקל אתה יכול גם לתקן.

איילת: היו עוד אסירים שהכרת עם הגישה שלך?

מיכאל: קשה, אבל כשהיו לי שיחות איתם הם התחברו, פתאום נהיה להם קל. בשיחות, וכשיצא לי להרצות אפילו בפני אסירים, אני מביא את המקום הזה. קשה להם לקבל. אני מכיר את האוכלוסייה: אתה אומר לאסיר ש"צריך לאהוב את הסוהר" – זה כמו להגיד לאדם דתי שיאכל חזיר.

אלון: האסירים שונאים את הסוהרים?

מיכאל: בטח. הם לא אומרים את זה בשביל לא לחטוף. גם אם אתה רואה אסיר משתקם והוא מדבר, לי זה ברור שהוא אומר את מה שרוצים לשמוע. אני אומר – בוא נלך לבפנים, לא להצגה, זאת צביעות גדולה, אבל בוא נלך פנימה. אנחנו בני אנוש ואנחנו בצלם אלוה, ואנחנו מחוברים בלי שנבין אפילו בגוף האנושי הזה. בוא נפעל באופן כזה שהוא יתקן, שהוא יהיה טוב, נעשה פחות נזק. לא חוכמה למכור תרופות ובשביל זה גם לגרום מחלות. אנחנו לא צריכים להתפרנס ממכירת תרופות; אנחנו צריכים להתפרנס מזה שאנחנו מבטלים את הצורך בתרופות. ככל שנגיע למקום הזה – זה ההישג. תמיד יש את האנשים שאומרים: "מה יהיה אם לא תישאר עבודה? לא יהיו סוהרים?" אני אומר: יהיה תמיד, יהיה בשפע, רק שזה ילך למקום החיובי. העבודה לא תיגמר, תמיד יהיה מה לעשות.

אלון: הייתי בנורבגיה באיזה כנס, ושאלתי איך מתנהלים בתי הסוהר שם: לאסירים יש חדר לבר, והעונש כמעט הכי חמור שהם מקבלים על בעיות משמעת זה שלוקחים להם את הטלוויזיה.

מיכאל: מקריאה פה ושם אני יודע שיש תוצאות חיוביות בהולנד ואני חושב שגם בנורבגיה זה ככה מבחינת הפשיעה והיחס. אפילו יש בתי כלא שאגפים שלמים בהם נסגרים; שמעתי שאפילו משכירים אגפים. ברור שבטיפול הגישה החיובית מנצחת. הפלונטרים שיש לנו... לפעמים אני שומע מנהיגים: "אנחנו נראה להם, נשלם להם..." אותו דבר ביבי עושה בכל עניין: "אנחנו נראה יד קשה, נתקוף". די! אתם לא מבינים שאתם מזינים את הרוע? אם נעשה פעולה הפוכה לכאורה, זה יעשה את העבודה. תפסיקו לדבר באלימות. קודם כל כשאתה מדבר באלימות מול פוגע, מה אתה משרד לציבור? פגעו כך – תהיה אלים. זה מה שאנחנו מעבירים. יצרנו חברה נקמנית. תראה איזו שנאה יש פה במדינה – ערבים ויהודים, אשכנזים ומזרחיים, דתיים וחילונים. אתה לפעמים נכנס לפייסבוק אתה רואה טוקבקיטים – אנשים נמצאים בסלט של טירוף. בשביל מה? הנהגה מטורפת. אין חיבה, אין אהבה, אין התלכדות.

אלון: תמיד חשבת ככה או שזה משהו שהתפתח? אתה יכול לציין איזה אירוע שבו זה צמח אצלך או שזה היה הדרגתי?

מיכאל: זה התפתח כמובן ככלא. התפיסה, ההבנה שהכוח הזה שטמון ביכולות שלנו לטפל בעצמנו. הייתי באיוזשהו תהליך, כמו "הארה", ושם חוויתי מצב מסוים שפתאום התבהרו לי דברים.

אלון: מה זה היה? בטיפול?

מיכאל: לא. זה היה בחוץ. אז לא ידעתי מה לעשות עם האינפורמציה הזאת, כאילו זה קצת בלבד אותי ולפעמים מתוך בלבול אתה פוחד. אתה נמצא בתוך high של עולמות רוחניים ופתאום אתה מאבד את המציאות. הזנחתי. נורא פחדתי לגעת במקום הזה, בהתעסקות של הממד הרוחני. לא רציתי לגעת בזה. אחרי שכבר עברתי את הפחדים והבעיות שנלוו לכך היה איזה רגע, שהייתי במצב מאוד קשה, שהבנתי.

זה היה בבאר שבע בצינוק. הייתי בשביתת רעב, איברתי אולי עשרים קילו – דווקא זו הייתה הצלחה, אבל הייתי במצב קשה. הייתי מוכן למות, למרות שאף פעם – בכל התקופה הקשה אף פעם לא חשבתי על מוות, על התאבדות, משהו שלא היה קיים אצלי. ושם פתאום הייתי בנקודה שהתחלתי לחשוב על זה. ופתאום עלה לי במחשבה כמו אור אדום "תיזהר! – אם כבר אתה חושב על זה אז אתה באמת במצב לא פשוט". חיפשתי לצאת מהסיפור הזה. איך אני אצא? אני בצינוק, בתת-תנאים, בלי אוכל, לקחו ממני אפילו ספר תהילים ועט שהיו לי. אני זוכר שהביאו את הבת שלי לבקר אותי, והוציאו אותי לביקור. כשהגעתי לביקור שאלו אותי "אתה אוכל?" אמרתי "לא" – והחזירו אותי לצינוק. הצליחו לדכא אותי. שאלתי את עצמי "איך אני יוצא מהמצב הנורא הזה? אולי אני אצחק את עצמי?" המצאתי לעצמי פטנטים דמיוניים. יצרתי מצבים וסיטואציות מצחיקות ופתאום התחלתי לצחוק. ואז הבנתי שאם אני פועל עם עצמי באופן מסוים, אם אני יכול לשנות את היחס זה משנה לי גם את ההרגשה. משם זה התחיל. התחלתי להבין ששינוי היחס משנה את ההרגשה. אמרתי לעצמי

"במקום לכעוס ולשנוא אני אשנה את היחס". התחלתי להתייחס לאנשים בצורה אחרת. פתאום נהיה שקט, רוגע, הדברים התחילו לזרום. פתאום סגן הנציב הגיע ואמר "תכניסו לו את הגיטרה לצינוק", את הטלוויזיה, הבטיח להחזיר אותי לרמלה. פתאום שינוי. בתוך השינוי הזה, בתוך התהליך הזה, הבנתי שאני חייב לעשות משהו.

אלון: מתי זה קרה?

מיכאל: בסביבות 2004.

איילת: זה היה בכליאה האחרונה?

מיכאל: כן. זאת הייתה המכה הכי קשה, לשבת על תיקים שאני יודע שלא ביצעתי.

אלון: אתה חושב שתפרו לך תיק במכוון?

מיכאל: זאת שיטה. אני לא יודע אם זה היה מכוון אלי אישית. הייתי להם קוץ בתחת. בהרבה הזדמנויות דיברתי על שב"ס בצורה לא נעימה, גם כשהייתי בתחילת הפרסום עם השיר "מאמי" והראיונות שהיו לי ברדיו, תמיד הצגתי אותם כמו שהם – לא באור שלילי אלא כפי שתפסתי אותם לפחות בתקופות האלה, וזה לא עשה להם טוב.

אלון: וכשתפרו לך תיק שידעו שאתה לא אשם?

מיכאל: בטח.

אלון: והעורך-דין שלך?

מיכאל: היה לי עורך-דין חולה. הוא אמר שהוא מתפטר, שהוא לא רוצה להיות יותר עורך-דין כי הוא לא מאמין יותר במערכות האלה, כביכול התאכזב. הוא לא ידע איך לעבוד איתם. אחר כך בא עורך-דין שהבן שלי שילם לו הרבה כסף והוא הצליח לזכות אותי מאיזה תיק. על הזיכוי לא דיברו ציון. היו עיתונאים ולא היה ציון. למה? מציגים אותי בתור אנס אז מה פתאום זיכוי?

אלון: דיברתי פעם עם אסיר שאמר לי שהוא הורשע בעברות שהוא לא עשה, אבל הוא אמר לי שהוא הרגיש בסדר כי הוא עשה עברות אחרות ועליהן הוא לא נתפס.

מיכאל: אם אני צריך להישפט על כל העברות שעשיתי בחיים, לא הייתי צריך להשתחרר כל החיים. אותי זה לא מנחם.

אלון: היית מרגיש טוב יותר אם היית יושב את אותן שנים על עברות שעשית?

מיכאל: קודם כל אתה לא מרגיש טוב כשאתה יושב, לא משנה מה; אבל ודאי שיש כוח אחר שפועל עליך מבחינת הדינמיקה עם עצמך. יש השלמה. אתה לא באמת מקבל; אתה אומר לעצמך "כשאני אשתחרר אני אהיה יותר מתוחכם"; אבל יש איזושהי השלמה כי אתה באמת ביצעת משהו.

אלון: אז בעצם אתה מרגיש שנעשה לך אי-צדק כי ישבת על דברים שלא עשית?

מיכאל: בגלל שעברתי את התהליך שעברתי אני מברך על המקומות שהייתי בהם. אני מבין שזה הביא אותי לנקודות ותובנות שלא הייתי אליהן מגיע בחיים. אני מרגיש סוג של אושר, יש לי תחושה פנימית, אני מסופק, החיים יפים וככה אני מתייחס אליהם. זה עבר במסלול

של פחד, מתח, כאב, קושי, דמעות, בושה – כל מה שאתה רוצה היה בתוך הלופ הזה, אבל הצלחתי לעבוד עם זה, לעשות עם זה משהו וזה העשיר אותי. אז מהבחינה הזאת אני לא יכול לבוא בטענות, אבל את הכאב הזה אנחנו יכולים למנוע.

אלון: מה אתה עושה היום רוב הזמן?

מיכאל: אני עוזר לאסירים שמתקשרים אלי במשך היום, ונפגש עם אנשים לצורך גיבוש הנושא של העמותה. מחפשים פתרונות. רוצים להיות בנקודה שתאפשר לנו סיוע כלכלי כדי שנוכל לעשות משהו. אני רוצה להיכנס לתחום השיקום, להעביר סדנאות, לעזור לאנשים. אני חושב שאנחנו האזרחים צריכים שיקום יותר מהאסירים. תודעתית. היחס לפשיעה במקום קשה. אם נשפר אותו זה ישפיע. כשאתה משנה את היחס אז זה מתגלגל מעצמו, יש תהליך שעובד.

איילת: שמעת על בתי המשפט הקהילתיים? מה אתה חושב על זה?

מיכאל: כן. אפילו התקשרו אליי ורצו שיתוף פעולה, אבל אין לי ניהול תקין. מה אני יכול לנהל כשאיין לי אגורה? לא נכנס אגורה לא יוצא אגורה, אז אין מה לעשות. עצם העובדה שהתקשרו אליי זה היה... אהבתי את זה. שמחתי. זה מבורך. אני חושב שאנחנו צריכים לעשות עבודה, לנקות המון מוגלה. אנחנו יצרנו גולם כזה שאני לא יודע אם נצליח לטפל בו, אבל אנחנו נטפל, בכל הכוח, מכל הכיוונים. פחות בירוקרטיה, עדיף שלושה, עשרים, אפילו מאות של מטומטמים שיישאו בחוץ ולא נכניס אותם להרבה שנים, אבל זה יטפל במסכה, זה יציל. וזה מה שצריך להיות. תעשה כלא פתוח שהוא שיקומי ושכל המגמה שלו היא יחס אחר ולתת לאנשים תנאים הולמים. יברחו? אז מה? כשמישהו בורח זה לא כדי לפשוט; הוא בורח כדי להציל את עצמו. אנשים בכלא תופסים את עצמם כנאנסים כשמחזיקים אותם בעל כורחם. אבל המגמה בתקשורת היא להציג את זה אחרת: "עברייני ברח, הוא מסוכן". אני מסוכן? אני בורח מכם הציבור שהכניס אותי למקום שהרגשתי שאני עומד למות בו. אז קודם כול – לא להיבהל מזה. דרך אגב, בגרמניה מי שבורח לא נשפט על הבריחה, זה נחשב לגיטימי לברוח.

אלון: גם בארץ זה היה ככה אבל זה השתנה. היה פסק דין מפורסם שקבע שזו עברה.

מיכאל: איך עברה? אין דבר יותר הגיוני מצורך של אדם לברוח. אני אחזיק אותך בחדר עם כל הכלים, טלוויזיה וכל מה שאת רוצה, כל התנאים הטובים, רק מה – לא אתן לך לצאת. לא תחפשי לברוח? לצעוק לשכנים "הצילו"? שם סוגרים אנשים וגם לא נותנים לדבר, גם לא בטלפון, ואוי ואבוי אם מישהו מזמין עיתונאי. אוטמים וחוסמים, כאילו "אנחנו מטפלים ואסור לציבור להיכנס ולבקר אותנו". זה מזכיר באמת סיפורים של תקופות אפלות. בלי להרגיש אנחנו הולכים לתוך המקום הזה. יש זמן לתקן. תעשו איזה מבצע. צאו על זה. אל תיבהל – זאת אמת שתתפוס.

אלון: אתה מכיר את פרויקט החפות? זה כל מיני אנשים שהורשעו, ומעבירים את המקרה שלהם לדיון נוסף בעליון כדי להוכיח חפות.

מיכאל: פרויקט החפות זה חשוב, אבל זו לא הבעיה המרכזית. כשחגיגת לרנאו דיברה על המקום בכלא, ועל עוד שני מטר לכל אסיר – אמרתי לה שבעצם הדיבור הזה יש לגיטימציה

לקונספט של כליאה כענישה. מה זה עוד שני מטרי? אני כובל מישהו בחוץ, מציק לו, ועכשיו נותן לו לנוע בתוך שני מטרים חדשים. תתעסקו בבעיה ולא בקטנות האלה. היא כתבה שהיא מסכימה עם חלק מהדברים אבל עד שדברים יזווזו היא מתחילה בקטנות. אז מצד אחד, אתה מבין שכל מה שיכול לשפר – ברוך הבא, אבל מצד שני לכו לעניין" קודם כל תוציאו את כל המבנה, את כל הטירוף הזה. תדברו על זה שענישה לא פותרת, זה מכניס את כולנו לנזק. גם ועדת דורנר הגיעה למסקנה הזאת. אנחנו יכולים לשבת ממרחק ובדיעבד להגיד "נבדוק את זה", אבל אנחנו לא עושים כלום. זה לא מועיל. צריך לשנות כיוון, לשנות גישה. כל הגישה של כליאה היא דבר חולני. כל מי שתומך בזה לא מבין כמה הוא פושע. מה ההבדל בין זה שהכאיב ונתן סטירה לגברת לבין זה שעכשיו מכניס אותו שישב כמה שנים? אתה רוצה למדוד את הכאב? מה ההבדל? או שאתה רחום ויש כך חמלה או שאין כך חמלה ואז אתה בדיוק כמוהו.